

habentes proprium territorium et jurisdictionem quasi episcopalem, possunt ex justa et necessaria causa commutare legata et ultimas voluntates suorum subditorum; habent enim quoad hoc jurisdictionem ordinariam in suo territorio, adeoque, etc. Moneta loc. cit., n. 434; Barbosa cit. alleg. 83, n. 16, et alii.

(157. Justæ causæ talium commutationum quatuor in genere referuntur a Moneta loc. cit. cap. 6, n. 83; Cappon. loc. cit. discept. 103, n. 18, et Amostaz. loc. cit., n. 34, scilicet causa necessitatis, utilitatis, pietatis, incommoditatis aut majoris commoditatis. In specie autem plures referuntur a Barbosa cit. alleg. 83, a n. 7, et in concil. Tridentin. sess. 22 De reformat., cap. 6, a n. 3, et ab aliis. (158. Prima igitur est, si pecunia legata ad usum designatum non sufficiat, tunc enim in alium pium usum ab episcopo converti potest. Barbosa in concil. Trident., loc. cit. n. 3, et dict. allegat. 83, n. 7, cum pluribus ibi citatis. (159. Secunda, si res legata non possit pro usu destinato adimpleri impedimento juris vel facti, quia tunc potest episcopus commutare quæcunque legata pia in alios pios usus. Barbosa in citat. sess. 22, cap. 6, n. 4, et cit. allegat. 83, n. 81, cum pluribus aliis ibi citatis. (160. Tertia, si ecclesia seu monasterium non possit construi ubi designavit testator, quia tunc potest episcopus concedere ut alibi construatur. Barbosa in citata sess. 22, cap. 6, n. 5, et cit. allegat. 83, n. 10, et plures alii ibi citati. (161. Quarta, si legatum sit factum ad unum usum, non ita necessarium, ut si esset factum ad pingendam ecclesiam, quæ minatur ruinam; tunc enim posset episcopus pecuniam ad talem picturam destinatam in alium pium usum magis eidem ecclesiæ necessarium commutare. Barbosa in citat. sess. 22, cap. 6, n. 6, et cit. allegat. 83, n. 12, cum pluribus aliis ibi citatis. (162. Quinta, si urgeat aliunde necessitas commutandi ultimas defunctorum voluntates, neque adiri possit Summus Pontifex; tunc enim potest episcopus illas commutare. Barbosa in cit. sess. 22, cap. 6, n. 9, et cit. allegat. 83, sub n. 16. (163. Moneta loc. cit., cap. 5, n. 348. Sexta, si adsit necessitas gravis sublevandi rempublicam; tunc enim potest episcopus commutare legata in ejus sublevamen. La Croix lib. III, par. II, n. 1150, et communis aliorum. Quinimo volunt multi quod in tali casu ad sublevandam gravem necessitatem reipublicæ possint legata commutare iidemque executores sine facultate episcopi; quamvis tamen non expediat, sed debeat expectari declaratio episcopi, an necessitas reipublicæ vere sit gravis, aliter possent intervenire multi errores, abusus et scandala. (164. Septima, si ecclesia indigeat sacris vestibus, aut earum reparatione, tunc poterit episcopus de consensu hæredis pro una vice tantum commutare, seu convertere legatum relictum alicui capellæ, seu ecclesiæ pro missis celebrandis, in paramentorum seu sacrarum vestium emptione vel reparatione. Barbosa

cit. allegat. 83, n. 14, cum aliis ibi citatis, Felix Potestas tom. I, p. II, n. 2586; Amostaz. l. c., n. 37, ubi ex Riccio refert ita decisum fuisse.

(165. Legatum tamen magnæ quantitatis missarum una vice celebrandarum commutari seu converti non potest in erectionem capellanæ perpetuæ. Sac. Congreg. Concil. in Bononien. Legati Missarum 7 Decembris 1667; 9 Augusti 1698, et 4 Septembris 1702, apud Ursayam in Miscellaneo sacro et profano, p. 1. litt., num. 45. (166. Legata pro celebratione Missarum nunquam patiuntur diminutionem; Sac. Rota Romana, Redditionis, rationis, 20 Januar. 1708. § Etenim cor. Cafarell.

(167. Legatum relictum capitulo pro anniversario quotannis celebrando debet applicari mensæ capitulari pro satisfaciendo in perpetuum tali anniversario et nullimode potest dividi inter capitulares. Navarrus lib. III De testamentis, consil. 4, num. 2, cum sequentibus, et alii communiter. Et ratio est quia mens et voluntas disponentis est in primis servanda; l. In conditionibus, ff. de conditionibus, et demonstrationibus. c. Cum olim 38, de præbend., c. Ultima voluntas, q. 4, caus. 13, quæst. 2, cum similibus. Mens autem et voluntas dicti legantis est ut capitulum obligetur ad faciendum perpetuo singulis annis in suffragium suæ animæ unum anniversarium, quod non posset fieri, si legatum ad id relictum divideretur inter præsentibus capitulares, cum successores capitulares, in quibus conservabitur capitulum, non essent habitori commodum, propter quod tenentur ad onus illius perpetui anniversarii; « Qui enim sentit onus, sentire debet commodum, et econtra; » textu expresso in cap. Qui sentit 55. De Regul. jur., in 6, et l. Secundum naturam 10, ff. eod.; adeoque tale legatum non potest dividi inter præsentibus capitulares, sed converti debet in bonis fructiferis, quæ reddant commodum futuris successoribus capitularibus sensuris onus dicti perpetui anniversarii.

(168. Item legatum relictum capitulo, etiam sine expresso onere, censendum est relictum mensæ capitulari, et non canonicis uti singulis, nisi aliud ex conjecturis de mente testatoris colligatur. Et ratio est quia mens testatoris, quæ ex adductis juribus numero antecedenti semper est servanda, videtur in tali casu dirigi in capitulum prout est communitas quæ semper remanet eadem communitas capitularis, sive contempletur ut constituta ex capitularibus præsentibus, sive ex successoribus et futuris; adeoque tenendum est tale legatum esse relictum capitulo canonicorum, ut collegio, et non canonicis uti singulis, sicut non posse dividi inter præsentibus capitulares, sed totum debere applicari mensæ capitulari ad commodum etiam futurorum capitularium. Sic colligitur ex l. Pater filium 38, § 6, ff. de Legatis 3, et tenent, ac a fortiori tenere debent Covarr. in c. Requisite 25, n. ult. de testamentis; Genuens. in prax. Neapolit., c. 72, n. 7; Gratian. discept. t. III, c. 533, n. 16;

Thoro in summa privileg. 176, ad med.; Cevallos Commun. q. 278, ad m.; Amostaz. lib. IV De causis piis in specie, c. 1, n. 70 et 71, et omnes alii citandi in numero sequenti.

(169. Item legatum relictum canonicis indefinite censendum est esse relictum capitulo seu collegio canonicorum, et non canonicis uti singulis, adeo ut debeat applicari mensæ capitulari ad commodum etiam futurorum canonicorum, et non possit dividi inter præsentibus canonicos, nisi ex conjecturis aliud de mente testatoris colligi possit. Sic ex l. Pater filium 38, § 6, ff. de Legatis 3, et l. Civibus 2, ff. De rebus dubiis, tenent ultra cit. doctores n. antecedenti, etiam Card. in cap. Requisite 15, De testam. ibique Imola n. 30; Didac. sub n. 10; Mantica De conject. ultim. volunt., lib. VIII, tit. 6, n. 22 et 24, in fin.; Riga in cap. Cum M. Ferrariensis, num. 11, De Constit.; Menech. De præsumpt. l. IV, num. 21, n. 6; Cassan. cons. 44, n. 29; Valenzuola cons. 190, n. 39; Vasquez in opuscul. de Testament. cap. 8, § 5, dub. 2, n. 100; Panimol. par. II, dec. 98, n. 8 et 9; Ventriglia tom. II, De legatis piis, annotat. 28, § 1, n. 43; Barbosa De canonicis, cap. 42, n. 26, vers. Cum sit mentio, et alii plures. Et ratio est quia verbum canonicis indefinite prolatur capitulum et collegium eorum designat; cap. Cum omnes 6, et cap. Cum accessissent 8, De constit. Atque ita cum tale legatum sit relictum canonicis, censendum est potius a testatore sub nomine colectivo contemplatum collegium seu capitulum, quam canonicos uti singuli; nisi, ut dictum fuit, aliud ex conjecturis de mente testatoris colligatur ut, si adessent conjecturæ demonstrantes quod canonicos a testatore fuerint contemplati uti singuli, puta si canonicos fuerint benemeriti illius, quia ipsum testatorem a gravi malo seu periculo liberaverint, aut aliter speciales ejus benefactores, seu amici, aut ejus consanguinei extiterint; l. Nec adjecit 9, ff. pro socio; vel quod legatum non possit convenire ipsi collegio, sed singulis; quo quidem casu uti singulis relictum fuisse legatum esset censendum, ut recte docent cardin. Mantica De conject. ultim. volunt., lib. VIII, tit. 6, n. 24; Genuens. in praxi quæst. 39, n. 32, in fin.; Gratian. cit. cap. 533, n. 19; Amostaz. loc. cit., n. 71; Ventriglia loc. cit. n. 43; Barbosa loc. cit., n. 26, et alii supracitati dicentes doctores volentes dictum legatum censendum esse relictum canonicis uti singulis intelligendos esse in solo casu, quo interveniant dictæ aut similes conjecturæ demonstrantes talem fuisse mentem testatoris: secus autem si nulla adsit talis conjectura, quia tunc censetur relictum collegio seu capitulo, et non canonicis uti singulis, cum rationabiliter credendum sit in favorem suæ animæ potius voluisse suam perpetuare memoriam apud omnes futuros canonicos seu capitulares qui, fruente in perpetuum reddito sui legati, perpetuo memores beneficii, perpetuo pro benefactore preces effunderent, quam in ictu

oculi ipsam suam memoriam extinguere in solis tempore sui testamenti, et decessus existentibus canonicis, sine ulla spe futuri suffragii. Unde cum in ambiguis inspicenda sit causa legati; l. Uxori suæ 33, in princip. De legat. 3, merito propter dictam causam censendum est fuisse relictum tale legatum collegio capitulari et mensæ capituli, non autem singulis de capitulo, ut teste Ventriglia l. c. n. 43, omnes advertunt supra allegati doctores.

(170. Qui ibidem n. 45 subjungit advertendum esse quod, si fuerit relictum canonicis legatum magnæ et notabilis quantitatis pecuniæ pro missis celebrandis, non possunt canonici post mortem testatoris dividere inter se pecuniam, et celebrare missas juxta eleemosynas solitas secundum morem provincie dari pro celebratione missarum, sed tenentur magnam illam pecuniæ quantitatem convertere in annuos redditus, et in perpetuum celebrare missas juxta annuos redditus; quia talem præsumitur fuisse mentem testatoris, quisic voluerit consulere suæ perpetuæ memoriæ et perpetuis suffragiis pro se et suis. Et sic revera esse censendum, nisi aliud ex conjecturis colligatur, vel nisi pecunia legata fuerit modica, tenent etiam Genuens. in Praxi, cap. 71, num. ultim. in annot. et Pract. eccles., quæst. 51, n. 3; Maranta par. I Controv., resp. 29, per tot. et alii.

(171. Legatum relictum ecclesiæ debetur totum illi; nec episcopus, nec rector illius potest aliquid prætere; nec si sit relictum ecclesiæ cathedrali, vel collegiata, possunt canonici aliquid de illo accipere; cap. Requisite 15, De Testam. Authent. seu Novel. 129, De ecclesiast. titulis, tit. 14, cap. 13. Et ratio clara est quia in tali casu legatum esse censetur solum contemplatione ecclesiæ, et non contemplatione episcopi, rectoris, seu canonicorum, adeoque non istis, sed soli ecclesiæ debetur, ut multis decisionibus probat Rub. pract., q. 70, a n. 1, et sequitur Amostaz. l. c., n. 58, et alii passim.

(172. Si legatum relictum sit episcopo, seu rectori alicujus ecclesiæ, ad cognoscendum cui debeat, attendendæ sunt conjecturæ. Vel enim legatum relictum est ab extraneo, nulla præcedente amicitia, seu benemerentia episcopi, aut rectoris; et tunc legatum non debetur episcopo, nec rectori, sed ecclesiæ, cum intuitu ipsius censeatur relictum a testatore in favorem suæ animæ, utpote sic magis favorabile; et licet sit relictum episcopo, seu rectori ecclesiæ cum expressione proprii nominis episcopi, seu rectoris, intelligitur tanquam administratoribus illius, non verò ut talibus personis; vel legatum relictum est a consanguineo, propinquo, amico, familiari beneficiato, et hujusmodi, et tunc legatum debetur non ecclesiæ, sed episcopo, seu rectori; cum censeatur relictum solum intuitu personæ, non obstante quod expressum sit nomen dignitatis. Id tamen totum intelligendum est in utroque casu, « Nisi ex qualitate rei legatæ aliud colligatur. » Nam licet legatum relictum episcopo,

seu rectori a consanguineo censeatur relictum intuitu personæ, et consequenter debeat episcopo, seu rectori, et non ecclesiæ; tamen si qualitas rei legatæ aliud demonstrat, puta si legatæ sint vestes ecclesiasticæ, calix, patena, lampas, et hujusmodi, tunc legatum debetur ecclesiæ; quia, cum qualitas rei legatæ potius conveniat ecclesiæ quam personæ, sic legatum censeatur potius relictum ecclesiæ quam personæ. Similiter e contra quamvis legatum relictum ab extraneo censeatur relictum intuitu ecclesiæ, et consequenter ipsi ecclesiæ debeatur, et non episcopo, nec rectori; tamen hoc non habet locum, quando ex qualitate rei legatæ aliud colligi potest; ut quando testator legavit episcopo, seu rectori, falconem, canem, et hujusmodi c. *Requisitis* 13, De testamen.; et ibi doctores passim, Mantica, De conject. ult. volunt., lib. vi, tit. 12, n. 4; Surd. De alimentis, lib. i, cap. 1, et tit. 5, q. 6, n. 9; Menoch. lib. iv, præsumpt 122; Socin. sen. in l. Civilibus 2, De rebus dub.; Ruin., consil. 202, n. 13. tom. II; Amostaz. loc. cit., n. 61; Panimoll. part. ii. dec. 98, n. 21 et 22; Ventriglia loc. cit., n. 42, et alii fere communiter.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(173. Frequenter in foro de eo disputari solet utrum legatum demonstrative, an taxative relictum sit, idque ob diversos juris effectus; nam legato demonstrative relicto, deteriorata, vel perempta re legata supplere tenetur hæres, non item eodem legato relicto taxative.

(174. Regula qua doctores in hac questione uti solent hæc est, ut scilicet legatum intelligatur demonstrative, quoties dispositio incipit ab onere operis per testatorem demandati, subindeque progreditur ad expressionem rei, sive pecuniæ in eam causam erogandæ. (175. Maxime si opus demandatum et expressio bonorum non stent sub unico verborum contextu, sed in diversa separataque oratione legantur. (176. Quinimo creditur satis esse rem quoquo modo esse dubiam: ut legatum maxime pium non taxative, sed demonstrative relictum censeatur. Vide auctores relatos a clar. mem. cardinal. Lanfred. in Respond. Eccl., 42, n. 2, et plur. seq.

(177. Rectius vero mox laudatus Auctor, Præmissæ regulæ (ait) tum de inchoatione dispositionis ab onere, tum de diversitate orationis non sunt, nisi quædam argumenta ex communiter accedentibus depremissa in linea conjecturali, scilicet quia, dum testator primo loco, ac per orationem absolutam expressit præceptum operis, perficiendi, de omnimodo illius adimplemento principaliter sollicitus fuisse videtur, et opportunioribus mediis illius finis consecutionem exoptasse, nec propterea illud subordinare voluisse reputatur incerto eventui peremptionis, vel insufficientiæ particularium illorum bonorum expresse designatorum. (178. Quamobrem non est præclusus aditus tutiori investigationi diversæ voluntatis defuncti, quæ, si ex aliis argumentis et conjecturis appareat, ut

non aliunde quam ex talibus bonis specialiter designatis legatum adimpleatur, utique hæc defuncti voluntas sequenda est, spreto rigore litteræ, neglectoque ordine scripturæ fortasse extensæ ab inconsulto jurisque imperito notario, etc. (179. Parvi enim refert quis voluntatem disponentis sermo exceperit, aut quæ prius quæve posterius verba calamus scribentis effuderit, ubi ex non dubiis argumentis conjicitur vera animi sententia, quam sequi necesse est, etiam recedendo a proprietate verborum, et supplendo scripturæ defectum.

(180. Neque admittit ipsum legatum pium in dubio censi relictum demonstrative.

(181. Plura autem idem doctor cumulat argumenta, ex quibus non obstante inchoatione dispositionis ab onere, tum diversitate orationis, legatum non demonstrative, sed taxative relictum censeatur. (182. Præcipuum autem est si non quantitas pecuniæ in genere, sed certa species sit legata.

(183. Vide, et de hac questione, et quidem in utramque partem Rotam in Romana Foundationis Monasterii 21 Junii 1717, coram bon. mem. Cerro, in Romana supplementi, et applicationis 11 Junii 1731, cor. cl. mem. Aldovrando, et in Novarien. Capellanæ 2 Jul. 1736, et 6 Maii 1737, coram bon. mem. De Vais, sed potissimum vide doctissimum Averanium Interpretation. jur. lib. ii, cap. 27, per tot., ubi materiam pro dignitate tractat, conciliatque textus omnes, qui inter se contrarii videntur.

ADDITIONES CASINENSES.

(1. Legatum ex § 1. Inst. de legat. est donatio quædam a defuncto relicta, ab hærede præstanda. « Verba hæc postrema ab hærede præstanda Theophilus non habet, et tanquam insititia Cujacius, aliique traducunt. Enimvero ad legati definitionem non sunt necessaria, quippe in qua quæritur, quid sit legatum, non a quo sit præstandum, id quod sane non nisi ad executionem spectat. Verum cum ejusmodi verba exstent in vulgatis codicibus, expungenda non videntur, præsertim cum nihil jurisprudentiæ novæ ex Justiniano adversum contineant, ex cujus regulis, legatorum possessio ab hærede præstanda venit. »

(2. Jam vero legare eos omnes posse, quibus testamenti condendi facultas est, ex manifestissimis juris principiis sat comperit habemus.

(3. Præstat nunc de capacitate recipiendi legata aliqua persequi. Ac primum iis rite legata relinqui, qui et hæredes scribi possunt, ex iisdem juris principiis exploratum habet; si et illud excipias, nempe quoties de legato ex causa alimentorum agitur, illud namque etiam personæ incapaci fieri posse, nimirum morte civili affecto, eadem Romanæ leges permiserunt in hæc verba: « Si in metallum damnato quid extra causam alimentorum relictum fuerit, pro non scripto est, nec ad Fiscum pertinet. » L. iii, ff. De his quæ pro non script.

(4. Quoad vero incertis personas attinet, ex veteris jurisprudentiæ regulis, nec le-

gata, nec fidei commissa eis relinqui fas erat. Personæ nimirum incertæ erant, quas incerta opinione testator animo suo subiebat, veluti si dixisset: « Quicumque filio meo filiam suam in matrimonium dederit, ei hæres meus illum fundum dato: » ex § 25, Inst. h. tit. Quippe cum beneficia certo consilio tribuantur, in ignotos recte conferri non videbantur. Et quod nascituri homines incerti censerentur, posthumis alienis, qui nati inter suos hæredes testatori futuri non erant, etiam inutiliter legabatur; § 27, Inst. eod. Ex certis vero personis recte legabatur personæ incertæ, veluti, « ex cognatis meis, qui nunc sunt, si quis filiam meam uxorem duxerit, ei hæres meus illam rem dato; » cit. § 25.

(5. Sed Justinianus, edita constitutione, quæ desideratur (119), id statuisse videtur, ut alieno posthumo, et personis incertis utiliter legata relinquerentur, si qua ratione vel ex præsentis vel futuro eventu certæ fierent: § 27, Inst. eod.

(6. Hoc pacto « si pauperes quidem (testator) scripserit hæredes, et non inveniatur certum ptochotrophium vel certæ ecclesiæ pauperes, de quibus testator cogitaverit, sed sub incerto vocabulo *pauperes* fuerint hæredes instituti, simili modo, et hujusmodi institutionem valere decernimus. » Textus est in l. xlix, § 1. Cod. de Episc. et cleric., etc.

(7. Civitatibus quoque, collegiis, vicis et communitati quæcunque ecclesiasticæ, vel laicali, cum tanquam totidem personæ moraliter considerentur, legata relinqui posse ex eodem jure Justiniano satis comperit est: l. xx. ff. De reb. dub.

(8. Ipsi porro hæredi si solus institutus sit, inutiliter legatur, tum quia ex hæreditatis additione jam dominus rerum omnium hæreditariarum effectus est, et quod proprium est ipsius, amplius ejus fieri non potest; tum quia regula est juris « neminem a seipso capere posse, » neminem sibi ipsi debitorem et creditorem, neminem contra se ipsum actorem et reum posse intelligi. « Hinc, cum hæredi ex asæ, et Titio legatum esset, ad Titium totum legatum ex jure accrescendi pertinere, quia hæredi inutiliter relictum erat, » responsum est in l. 118. Apud Voet, ad tit. unic. de legat., n. 4.

(9. Quod si duo vel plures hæredes instituti fuerint, recte uni ex illis prælegatur; in prælegato enim quid præcipuum præ aliis hæredibus uni hæredi legatur, atque ideo hæres a seipso capere non videtur.

(10. Quantum vero ad ea quæ legari possunt, exploratum est ex juris principiis res omnes tam corporales quam incorporales modo utilitatem aliquam legatario afferant, et in commercio sint, legatorum materiam constituere secundum illud Digestorum; « Corpora legari omnia, et jura, et servitutes possunt: » l. 41 ff. De legat.

(119) Hæc Justiniani constitutio codici secundæ prælectionis inserta est; ejus enim Photius, Balsamon ac Theophili scholistas, qui nostro codice usi

(11. « Sed si talis sit res cujus commercium non est, vel adipisci non potest, nec aestimatio ejus debetur: veluti si campum Martium, vel basilicas, vel templa, vel quæ publico usui destinata sunt legaverit: nam nullius momenti tale legatum est. » Verba sunt Textus in Inst. § 4, De legat.

(12. De jure Romano non tantum res testatoris, verum etiam aliena legari poterat, id quod ex jure hodierno apud nos nullatenus obtinet.

(13. Res vero legatarii propria, si ei pure legetur, inutile est legatum, quia quod proprium alicujus est, amplius ejus fieri non potest: § 10, Inst. h. tit.

(14. Quod si quis rem suam legaverit tanquam legatarii propriam, valet legatum non obstante errore, quia voluntas defuncti exitum potest habere, § 11. Inst. eod. Huic quippe legato recte convenit ratio « plus valet quod in veritate est quam quod in opinione. »

(15. Item, ad Romani juris normam, si res testatoris, sed alteri pignori obligata alicui legetur, valet legatum, et si testator rem esse alteri obligatam ignoraret. Hæredis autem est rem legatam luere, id est a vinculo pignoris liberare, et legatario tradere, si eam obligatam testator sciret: contra luet legatarius, si testator eam obligatam esse ignoraret, itemque si testator expresserit, ut legatarius lueret: § 5, Inst. h. tit. l. lvii, ff. De legat., 1. Id quod jure hodierno apud nos variationem suscepit.

(16. Quod si testator, qui rem suam legaverat, postea eam alienasset, nihilominus legatum ex jure Justiniano debetur, nisi alienatio animo adimendi legati facta fuisset, quod divi Severus et Antoninus rescipserunt; § 12, Inst. h. tit. Videtur testator adimendi legatum animum habuisse, si ex mera voluntate alienavit, l. xviii, ff. De adimendi legatis; secus, si necessitate urgente, puta ut se aere alieno liberaret, l. xi, § 12, ff. De legat., 3. Quod ex jure hodierno non æque apud nos obtinet. Contra si testator rem legatam pignori dederit, non videtur ademisse legatum, cit. § 12, Inst. Et si testator partem rei legatæ alienaverit, pars non alienata omnino debetur: quæ vero alienata esset, ex Romanæ jurisprudentiæ regulis, ita debebatur, si animo non adimendi legati fuisset alienata, cit. § 12, l. lxxvi, ff. de rei vindicatione.

(17. Res quoque, quæ in rerum natura non existit, sed futura speratur, utiliter legatur, veluti fructus ex hoc vel illo fundo nascituri, et partus qui ex illa ancilla nascetur, § 7, Inst. h. tit. Hujusmodi vero legatum tacitam conditionem habet, si fructus aut partus nascatur, l. i. § ult. ff. De condit. et demonstr. Proinde si nihil in fundo nascatur, aut minus quam legatum est, nihil debetur non ultra id quod natum est, l. viii, § 2, ff. De legat., 2. l. v, ff. De tritico, vino,

sunt, meminere. Quare interciderit sufficiens ratio nos lateat.

vel oleo legato, ibi: « Cum certus numerus amphorarum vini legatus esset ex eo, quod in fundo Semproniano natum esset: non amplius debere placuit: et quasi taxationis vicem obtinere hæc verba, *Quod natum erit.* » Quod si res legetur, quæ nec existit, nec unquam potest existere, inutile erit legatum.

(18. Quia vero non minus res corporales quam incorporales, quæ sunt in commercio, legatorum materiam constituunt, § 21, Inst. h. tit. recte testator legat quod sibi debetur. Id, si ipsi debitori relinquatur, *legatum liberationis* proprie dicitur, ff. De liberatione legata: si tertio, *legatum nominis*, l. XLIV, § 6, ff. De legat. 1. Porro in legato liberationis jus testatoris, et actio debitori remittitur. Quoad vero legatum nominis, si testator debitam sibi pecuniam exegerit, aut debitorem alio modo liberaverit, hujusmodi legatum extinguitur, l. LXXV, § 2, ff. eod.

(19. Vice versa debitor creditori suo recte legat, quod ipse debet, modo plus sit in legato, quam in debito, alioquin erit inutile, § 14, Inst. h. tit. Ut enim legatum consistat, necesse est in eo aliquid utilitatis contineri, l. XXIX, ff. De legat. 1, l. 1, § 10, ff. ad l. Falcid. Plus est in legato quam in debito, si legatum debito ipso pinguius et utilius sit; veluti si pure legatur, quod in diem aut sub conditione debetur, pinguius est legatum propter *representationem*, id est præmaturam et præsentem solutionem: aut si quocumque alio modo fiat, ut creditoris intersit, potius ex testamento agere quam ex pristina obligatione.

(20. Sic porro maritus utiliter uxori dotem legat, quod proprie *prælegatum* dicitur, quasi ita legatum, ut accipiatur ante diem, l. LXXXVIII, § 7, ff. De legat. 2. Nimirum plenius est legatum, quam de dote actio § 15, Inst. h. tit. Sane in dotis legato, dos statim ab adita hæreditate debetur tota; actione vero de dote intra annum redditur.

(21. Quinimo etsi maritus dotem nullam accepisset, si tamen certam quantitatem designasset veluti, « centum nummos quos ab uxore accepi ei do lego, » ejusmodi quantitas eidem debetur, etsi nulla dos reapse extitisset, ex eo quod falsa demonstratio non vitiat legatum, § 30 Insti. h. tit.

(22. Si vero, nulla accepta dote, maritus sic prælegasset, nempe « dotem quam ab uxore accepi, ei do lego, » ejusmodi prælegatum absque quantitatis designatione inutile est; quippe cum uxor nullam dotem dederit, nihil proinde ei debetur.

(23. Legari vero potest non solum species, sed etiam genus § 22, Inst. h. tit. Species jurisconsultis est res singularis, hoc est individua, veluti fundus Tusculanus, Stichus, etc. Genus vero plures sub se species continet, veluti homo, equus, prædium. Valet legatum generis, modo genus ab ipsa natura terminos habeat, veluti si legetur bos, servus: idque etiamsi neque boves, neque servi in hæreditate relictis sint, § 22, Inst. eod. Contra inutile et derisorium est, si genus ab hominum arbitrio pendeat, ve-

luti si testator fundum aut domum legaverit, et in hæreditate nullus fundus, nulla domus reperiatur, l. LXXI, ff. De legat. 1. Nimirum bove, aut homine legato, intelligitur quid testator reliquerit, proindeque valet legatum, etiamsi testator in hæreditate boves, et servos non reliquerit: contra fundo, domo legatis, non intelligitur quid testator reliquerit: quippe fundi nomine, vel minima pars fundi, significatur: et quævis pars domus pro domini destinatione domus recte appellatur l. LX, ff. De verb. significat. l. XXIV, § 3, eod de legat. 1. Atque ita re non definiti generis legata, inutile erit legatum, intellige, si nihil tale in hæreditate reperiatur; secus, si extiterit. Sed ubi valet legatum generis, electio legatarii est, nisi testator aliud expresserit, cit. § 22. Quisquis vero eligit modum servare debet, ita scilicet, ut nec optimum, nec pessimum capiat: l. XXXVII, ff. De legat. 1.

(24. Legari quoque potest optio, id est electio ex pluribus rebus, veluti si testator ex servis suis, vel aliis rebus optare, id est eligere legatarium jubet; § 23, Inst. h. tit. Optionis legatum jure veteri erat conditionale, ineratque ipsi legato conditio, « si legatarius optaret, » eoque non optante, ad hæredes optio non devolvebatur. Contra, ex jure Justiniano, etsi vivus legatarius non optaverit, hujusmodi jus atque facultas ad hæredes transit. Porro optione legata ipse legatarius etiam optimum seliget l. IX, ff. De dol. mal., arbitrio namque legatarii testator permisit, ut quam vellet ex pluribus rebus unam eligeret. Sed si plures fuerint legatarii, quibus optio relicta sit, aut unius legatarii plures hæredes, qui in corpore eligendo dissentiant, ab Justiniano § 23, Inst. h. tit. et l. ult. Cod. Communia de legat. introductum est, sorte eligendum, qui optare debeat.

(25. Porro si eadem res pluribus legata fuerit, et omnes legatum agnoverint, legatum inter eos dividitur, § 8, Inst. eod. et ut ait Celsus, « partes concursu fiunt: » l. LXXX, ff. de legat. 3. At si unus collegatariorum deficiat, locus est juri accrescendi: quod etiam ex jure Romano uno ex hæredibus deficiente obtinet. Jus accrescendi est, quo pars hæreditatis, aut rei pluribus legatæ, cohærede, vel collegatario deficiente, conjuncto acquiritur.

(26. Hæreditates quoad spectat, valet hæc ratio accrescendi secundum Romanas leges ex juris necessitate; quippe ex illarum norma nemini partim testato, partim intestato decedere fas erat: insuperque nemo pro parte acceptare, pro parte repudiare hæreditatem poterat, quod præcipue in hæreditatibus ab intestato obtinebat; adeoque uno ex hæredibus deficiente, portio alteri de necessitate accrescebat: id quod jure hodierno apud nos in hæreditatibus ab intestato locum habet.

(27. In legatis vero, juxta earum legum placitum, ex voluntate testatoris jus accrescendi obtinebat. Atque hinc inter collegatarios ejusdem rei a testatore prohiberi ac-

cretio potest, ita ut, collegatario deficiente, ejus pars penes hæredem maneat.

(28. Quo vero inter collegatarios jus accrescendi locum habeat, oportet ut ad eandem rem sint vocati, hoc est sint conjuncti, juxta proprium in jure vocabulum, l. I, ff. De usufructu accrescendo, et amplius ut unus ex iis deficiat. Deficere, quantum ad præsens, censetur collegatarius, si vel spreverit legatum, vel vivo testatore decesserit, vel incapax, aut indignus factus sit, vel si conditio sub qua legatum relictum sit, defecerit.

(29. Conjuncti autem generaliter dicuntur, qui ad eandem rem legatam vocantur, sive uno sermone, sive diversis: suntque triplicis generis, videlicet, aut conjuncti *re*, aut *re et verbis*, aut *verbis tantum*; l. CXLII, ff. De verbor. significat., ibi: « Triplici modo conjunctio intelligitur. Aut enim *re* per se conjunctio contingit: aut *re et verbis*, aut *verbis tantum.* » Re conjuncti dicuntur, qui ad eandem rem diversis orationibus vocantur, veluti, « Titio fundum lego, Sejo eundem fundum lego. » Re et verbis conjuncti sunt, quibus una oratione eadem res legatur, veluti « Titio, et Sejo ædes meas lego. » Verbis tantum conjuncti sunt, quibus una oratione eadem res legatur, sed æquis partibus pro indiviso, veluti, « Titio, et Sejo fundum Tusculanum æquis partibus lego. »

(30. « Jus accrescendi, uno ex collegatariis deficiente, inter conjunctos obtinet, quod demum eumque ratione conjuncti sint: in quavis porro conjunctione res integra singulis legari videtur. Sed non pari ratione in omnibus conjunctis id procedit: etenim *re tantum* conjuncti, etiam inviti, et sine onere, deficientis partem acquirunt; conjuncti vero *re et verbis*, aut *verbis tantum* acquirunt volentes, et cum onere. Enimvero *re conjunctus*, ex sua ipsius persona solidum videtur habere; et ita, si alter deficiat, suum magis non deminutum retinet, quam alienum consequitur: ac proinde integrum ipso jure retinet sine onere, quod deficiente collegatario imminerebat. Contra conjuncti *re et verbis*, aut *verbis tantum*, magis ex persona deficientis videtur portio deferri: atque ita tales conjuncti possunt eam non admittere, quia et deficientis potuit repudiare, et si velint portionem deficientis accipere, etiam onus adjunctum subire debent. »

(31. Quod si plures sint conjuncti eadem specie conjunctionis, pars deficiens omnibus ex æquo accrescit: contra vero si plures partim conjunctim, partim disjunctim vocati fuerint, conjuncti in parte conjuncti deficientis cæteris præferuntur, quasi inter se conjunctiores: omnes vero concurrunt, si

(120) Hodierno jure apud nos jus accrescendi quoad legata, non nisi in conjunctis *re et verbis*, aut *re tantum*, si de re indivisibili agatur, obtinet.

(121) Romani ferme tribus nom. in personis designandis utebantur, veluti, *P. Cornel. Scipio*. Ex his primum dicebatur prænomen, et denotabat singulas ejusque familiæ personas, hoc est nomen proprium

disjuncti pars deficiat, sic tamen, ut conjuncti *re et verbis*, aut *verbis tantum* unius personæ vice fungantur: verbi gratia, Testator scripsit: « primo fundum Tusculanum do, lego: Secundo eundem fundum do, lego: Tertio et quarto eundem fundum do, lego: Quinto et Sexto eundem æquis partibus do, lego. » Deficit primus, portio ejus accrescit omnibus, etiam invitis, ita tamen ut tertium secundus, alterum tertium tertius, et quartus, tertium quintus, et sextus, et quidem omnes sine onere accipiant. Contra deficit tertius, portio ejus quarto volenti, et cum onere accrescit; et si deficiat quintus, portio illius itidem sexto volenti, et cum onere accrescit (120). »

(32. Id porro notandum, quod simul ac collegatarii inter se conjuncti jus ad rem legatam nacti sunt, uno eorum postmodum decedente, ejus pars nullatenus ad collegatarios, sed ad hæredes defuncti transmittitur. (33. Illud amplius obtinebat ex jure Romano inter collegatarios in usufructu: quippe, uno moriente, pars superstilibus accrescebat; et non nisi ultimo deficiente, hujusmodi usufructus ad hæredem proprietarium devolvebatur; id quod jure novo apud nos minime est confirmatum: adeoque, ut singuli collegatarii usufructus decedunt; pars singula non ad vivos collegatarios, sed ad proprietarium devolvitur.

(34. Jam vero potest in legato *error* intervenire; potest *demonstratio*, *causa*, *conditio*, aut *modus addi*, ut per auctorem traditum est.

Errorem quoad spectat, si erratum sit in prænomine (121), nomine, cognomine, agnomine legatarii, cum de persona constet, valet legatum; quod idem in hæredis institutione jus est; § 29, Inst. h. t. ibi: « Si quidem in nomine, cognomine, prænomine, (agnomine) legatarii testator erraverit, cum de persona constet, nihilominus valet legatum. Idemque in hæredibus servatur: et recte. Nomina enim significandorum hominum gratia reperta sunt; qui, si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest. » Simili modo in l. XVII, § 1. ff. De condit. et demonstrat. habetur, nempe: « Si in persona legatarii designanda aliquid erratum fuerit, constat autem cui (testator) legare voluerit: perinde valet legatum, ac si nullus error intervenerit. »

(35. Sic quoque valet legatum, etsi in nomine proprio rerum legatarum testator erraverit, dum fundum Cornelianum pro Semproniano appellavit, si modo de fundo constet, ut ex Textu expresso in l. IV, De legat. 1, nempe: « Si quis in fundi vocabulo erraverit, et Cornelianum pro Semproniano nominavit, debebitur Sempronianus. » Sed

personæ, uti nos dicimus, *Petrus, Antonius, etc.* Prænomen idem erat ac cognomen familiæ, ut *Columna, Caracciolo, etc.* Cognomen familiam ab altera ejusdem gentis distinguebat. — Agnomen tandem ab eventu ducebatur, ut *P. Cornelius Scipio Africanus*, qui a devicta Africa *Africanus* agnomen promeruit.